

Koetoiminta ja käytäntö

Liite 19.3.2007 64. vuosikerta Numero 1 Sivu 18

Tattari – ihmeellisen hyvä viljelykasvi

Marjo Keskitalo, Elise Ketoja, Markku Kontturi, Maarit Mäki, Juha-Matti Pihlava ja Pirjo Rantamäki, MTT

Tattarin viljelyn lisääminen tekisi hyvää sekä yksipuolistuvalle peltoympäristölle että kansansairauksia poteville suomalaisille. Viljelyä kannattaisi laajentaa myös siksi, että nykyinen kulutus ylittää kotimaisen tarjonnan.

Tattari (*Fagopyrum esculentum*) on yksivuotinen, ristipölytteinen kasvi, joka kuuluu tatarkasveihin. Tattari on kotoisin Aasiasta, todennäköisesti Luoteis-Kiinasta, josta se levisi 1400-luvulla Siperian kautta Eurooppaan ja myöhemmin USA:han. Suomessa tattari kuuluu vanhimpiin viljelykasveihin, ja Itä-Suomen kaskimailla sitä viljeltiin aikoinaan laajaltikin. Tattari tunnetaan meillä ja muualla erityisesti sen takia, että sitä voivat nauttia myös kellaakikot, joille viljakasvien valkuainen ei sovi. Suurimmat tattarin tuottajat ovat Kiina, Venäjä, Ukraina, Ranska, Puola, Brasilia, Kazakstan, Japani ja Kanada.

Helppo viljeltävä

Tattarin viljelyssä keskeistä on löytää sopivan kostea ja hikevä maalaji sekä huomioida kasvin hallanarkuus. Tärkeää on myös, ettei viljaa joudu tattarin joukkoon missään tuotannon vaiheessa, jotta sato täyttää keliakiavaatimukset. Koska tattari ei kestä kylmää lainkaan, kylvetään ruskeakuoriset siemenet eli pähkylät Etelä-Suomessakin vasta kesäkuun puolella. Typpeä saa antaa maalajin mukaan korkeintaan 40–60 kg/ha, sillä liika lannoitus rehevöittää ja altistaa tattarin lakoontumiselle, eikä lisää pähkyläsatoa. Lämpimässä maassa tattari taimettuu viikossa, ja sydämen muotoiset lehdet peittävät maan pinnan nopeasti. Ripeä kehitys onkin alussa tärkeää, sillä leveälehtisiä rikkoja ei voi tattarikasvustosta torjua kemiallisesti lainkaan. Tattarin tuholaisia ei meillä esiinny.

Kuvat: Marjo Keskitalo

Ensimmäiset tattarin kukat aukeavat heinäkuun alkupuolella. Pääsadon tuottava kukinta tapahtuu heinä-elokuun aikana.

Vilppulalainen tattaripelto heinäkuussa.

Heinäkuun puolivälissä aukeavat vaaleanpunertavat kukat. Tattarin kukintaa kutsutaan päätteettömäksi, koska kasvi jatkaa kukintaansa niin kauan kuin ravinteita ja lämpöä riittää. Siksi samassa kasvissa voi esiintyä niin kukkia kuin kypsymättömiä ja tuleentuneita pähkylöitä. Yleensä kukinta on runsaimmillaan heinä-elokuussa, jolloin kukkivat kukat tuottavat pääsadon. Korjuuaika on Etelä-Suomessa yleensä syyskuun puolivälissä. Tattarin voidaan antaa kasvaa syyshaloihin asti, jolloin kasvusto kuivuu ja on siten helpommin puitavissa.

Viljely on ympäristöteko

Tattaria viljeltiin Suomessa vuonna 2006 runsaalla 600 hehtaarilla. Se on hämmästyttävän vähän, kun otetaan huomioon, miten hyvä viljelykasvi tattari on. Tattarin viljelyä voidaan pitää lähes ympäristötekona, sillä kasvi vaatii hyvin vähän tuotantopanoksia ja menestyy vähäravinteisilla mailla.

Viljely ei lisää ravinnehuuhtoumariskiä, sillä tattarin typen tarve on pieni ja vähällä tyypellä kasvi saadaan myös paremmin kukkimaan ja tuottamaan pähkylöitä. Erikoista tattarissa on myös se, että juurieritteiden avulla kasvi irrottaa maahan sitoutunutta fosforia, ja siksi lannoitefosforin tarve on vähäinen. Ympäristöä rasittavia torjunta-aineita ei tattarille ole juolavehnan torjunta-ainetta lukuun ottamatta kehitetty. Tattari on kukkivana viljelykasvina myös maiseman kaunistus ja arvokas meden ja elinmahdollisuuksien antaja vähenevälle pölyttäjien joukolle.

Tattarista terveyttä

Gluteenittoman tattarin tuntevat ensisijassa keliakikot, jotka eivät voi syödä viljatuotteita juuri niiden sisältämän valkuaisaineen, gluteenin takia. Tattarin tulevaisuuden

käyttömahdollisuudet ovat kuitenkin paljon laajemmat. Ominaisuuksiltaan se sopisi mahdollisesti myös korkean kolesterolin, liikapainon ja diabeteksen hoitoon.

Pähkylän sisältämän valkuaisen ja hiilihydraatteihin kuuluvien *D-chiro*-inositolien on havaittu sulavan hitaasti. Ulkomailla tehdyissä eläinkokeissa tattarivalkuaisen käyttö vähensikin veren kolesterolia ja laski eläimen painoa. *D-chiro*-inositolien nauttiminen on puolestaan hidastanut glukoosin imeytymistä vereen ruokailun jälkeen, mikä on eduksi erityisesti hoidettaessa aikuistyyppin diabetesta, jossa insuliinin sokeria säätelevä toiminta on heikentynyt.

Nyt päättyvässä MTT:n tattaritutkimuksessa selvitettiin kasvin viljelyä, ominaisuuksia ja uutta elintarvikekäyttöä. Mielenkiintoisista tuloksista huolimatta lisätutkimuksia tarvitaan erityisesti tattarin käytöstä ja vaikutuksista ihmisiin.

Lisätietoja: marjo.keskitalo@mtt.fi
puh. (03) 4188 2462